

Κεφάλαιο 1^ο: Η πειθώ

Α. ΘΕΩΡΙΑ

Η θεωρία της Πειθούς συνδέεται με όσα έχουν διδαχθεί οι μαθητές στις προηγούμενες τάξεις του Λυκείου. Συνδέεται δηλαδή, με την ενότητα της γλώσσας που διδάχτηκαν στην α΄ Λυκείου και συγκεκριμένα τη θεματική ενότητα της Σημασίας της Γλώσσας, αλλά συνδέεται επίσης και με την ενότητα του Τύπου και των ΜΜΕ που διδάχτηκαν οι μαθητές στη β΄ Λυκείου. Υπό αυτή την έννοια, η γλώσσα ως κώδικας επικοινωνίας που προωθεί την επικοινωνία ενός μηνύματος μεταξύ πομπού και δέκτη, λειτουργεί και ως μέσο της παιδείας του ανθρώπου.

Έτσι, στη γ΄ Λυκείου πραγματευόμαστε την έννοια της Πειθούς, **την ικανότητα δηλαδή του πομπού να πείσει το συνομιλητή του για την αποδεικτική ισχύ των λεγομένων του ή να τον παρωθήσει σε κάποια ενέργεια. Για να το πετύχει αυτό χρησιμοποιεί κάποια εργαλεία.**

Τα εργαλεία αυτά λέγονται **Τρόποι Πειθούς**. Για κάθε τρόπο ο πομπός χρησιμοποιεί κάποιες τεχνικές. Αυτές λέγονται **Μέσα Πειθούς**. Οι περιστάσεις της καθημερινότητας στις οποίες χρησιμοποιείται η Πειθώ, το πού δηλαδή μπορούμε να τη χρησιμοποιήσουμε αλλά και να αναγνωρίσουμε τη χρήση της, λέγεται **Μορφές Πειθούς**.

ΠΕΙΘΩ

ΤΡΟΠΟΙ ΠΕΙΘΟΥΣ	ΜΕΣΑ ΠΕΙΘΟΥΣ	ΜΟΡΦΕΣ ΠΕΙΘΟΥΣ
Επίκληση στη λογική	Επιχείρημα Τεκμήρια (παραδείγματα, αποτελέσματα ερευνών, στατιστικά στοιχεία, γενικά αποδεκτές αλήθειες, αυθεντίες κτλ.)	Στη Διαφήμιση
Επίκληση στο συναίσθημα	Χρήση ειρωνείας, μεταφοράς, αφήγησης, χιούμορ, συγκινησιακά φορτισμένο λεξιλόγιο ρητορικά ερωτήματα	Στον Πολιτικό Λόγο

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Επίκληση στην αυθεντία	Αναφορά σε γνώμες και απόψεις σημαντικών ανθρώπων από το χώρο της επιστήμης και του πολιτισμού	Στον Επιστημονικό Λόγο
Επίκληση στο ήθος του πομπού	Προβολή της εικόνας του πομπού ως έντιμου, αξιόπιστου, υπεύθυνου με θετικούς χαρακτηρισμούς	Στο Δικανικό Λόγο
Επίκληση στο ήθος του ακροατηρίου	Προσπάθεια ηθικής ταύτισης μέσω της κολακείας του ακροατηρίου	
Επίθεση στο ήθος του αντιπάλου	Γίνεται προσπάθεια ηθικής μείωσης του αντιπάλου με αρνητικούς χαρακτηρισμούς για το ήθος και τη συμπεριφορά του	

Οι αποτελεσματικότεροι τρόποι Πειθούς είναι η επίκληση στη λογική, η επίκληση στο συναίσθημα και η επίκληση στην αυθεντία.

- **Επίκληση στη λογική.**

Αυτός ο τρόπος πειθούς χρησιμοποιείται όταν ο πομπός απευθύνεται στη σκέψη και την κριτική ικανότητα του δέκτη.

1^ο Μέσο πειθούς:

Επιχείρημα : μία, δύο ή περισσότερες προτάσεις που αποτελούν τη βάση του συλλογισμού και συνδυαζόμενες λογικά, οδηγούν σε μία άλλη πρόταση, το συμπέρασμα.

- Η διαδικασία παράθεσης του επιχειρήματος λέγεται **Συλλογισμός**.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Τεκμήρια: Κάθε στοιχείο που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί και δεν είναι αποτέλεσμα της νοητικής διεργασίας, δηλαδή παράγωγο της σκέψης. Τέτοια είναι: τα παραδείγματα, αποτελέσματα ερευνών, στατιστικά στοιχεία, γενικά αποδεκτές αλήθειες, αυθεντίες κτλ.

Συλλογισμοί

Οι συλλογισμοί διακρίνονται σε είδη:

Βάσει της λογικής πορείας/ συλλογιστικής πορείας:

- **παραγωγικός (από μία γενική και αφηρημένη ιδέα οδηγούμαστε σε μία ειδικότερη).**

Π.χ. Προκείμενες:

α) Τα φυτά είναι οργανισμοί.

β) Η μηλιά είναι φυτό.

Συμπέρασμα: Άρα, η μηλιά είναι οργανισμός.

- **επαγωγικός (από μία ειδική ιδέα οδηγούμαστε σε μία γενική και αφηρημένη),.**

Π.χ.: Προκείμενες:

α) Η μηλιά, η αχλαδιά... είναι οργανισμοί.

β) Η μηλιά, η αχλαδιά... είναι φυτά.

Συμπέρασμα: Άρα, τα φυτά είναι οργανισμοί.

- **αναλογικός (από μία ειδική ιδέα οδηγούμαστε σε μία άλλη ειδική ιδέα/ πιθανολογικό συμπέρασμα).**

Π.χ.: Προκείμενες:

α) Κάποια καλή μαθήτρια βραβεύτηκε.

β) Η Ελπίδα είναι καλή μαθήτρια.

Συμπέρασμα: Άρα, η Ελπίδα είναι πιθανόν να βραβεύτηκε.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Μια άλλη διάκριση των συλλογισμών είναι **βάσει του είδους των προτάσεων**:

- **κατηγορικοί** (όπου όλες οι προτάσεις διατυπώνουν μία θέση χωρίς καμία επιφύλαξη, υπάρχει δηλαδή το συνδεδειγμένο ρήμα είμαι και το κατηγορούμενο του),

Π.χ.: **Προκείμενες:**

- α) Ο άνθρωπος είναι θνητός.
- β) Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος.

Συμπέρασμα: Άρα, ο Σωκράτης είναι θνητός.

Στο συλλογισμό διακρίνουμε ότι και οι δύο προκείμενες έχουν έναν κοινό όρο (*άνθρωπος*) που δεν υπάρχει στο συμπέρασμα. Το κατηγορηματικό του συμπεράσματος υπάρχει στην πρώτη προκείμενη (θνητός) και το υποκείμενο του συμπεράσματος βρίσκεται στη δεύτερη προκείμενη (Σωκράτης).

- **υποθετικοί** (όπου μία ή περισσότερες προτάσεις διατυπώνονται σε υπόθεση),

Π.χ.: **Προκείμενες:**

- α) **Αν** ο άνεμος έχει δύναμη πάνω από 9 μποφόρ, το ταξίδι είναι επικίνδυνο.
- β) Ο άνεμος έχει δύναμη πάνω από 9 μποφόρ.

Συμπέρασμα: Άρα, το ταξίδι είναι επικίνδυνο.

- **διαζευκτικοί** (όπου έστω και μία προκείμενη είναι διαζευκτική πρόταση).

Π.χ.: **Προκείμενες:**

- α) Τα θέματα του διαγωνίσματος ανήκουν είτε στη διδαγμένη είτε στην αδίδακτη ύλη του μαθήματος.
- β) Τα θέματα του διαγωνίσματος ανήκουν στη διδαγμένη ύλη.

Συμπέρασμα: Άρα, τα θέματα του διαγωνίσματος δεν ανήκουν στα αδίδακτα κεφάλαια του μαθήματος.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Αξιολόγηση συλλογισμών

Για να ευσταθεί ένας συλλογισμός, να έχει δηλαδή αποδεικτική αξία, θα πρέπει να πληροί τα εξής κριτήρια:

- Να είναι **έγκυρος**: να οδηγούμαστε, δηλαδή με λογική αναγκαιότητα από τις προκείμενες στο συμπέρασμα.
- Να είναι **αληθής**: οι προκείμενες αλλά και το συμπέρασμα να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

Αν πληρούνται αυτές οι προϋποθέσεις τότε ο συλλογισμός είναι **ορθός** και αποτελεί **απόδειξη**.

ΠΡΟΣΟΧΗ:

Χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή η αξιολόγηση του συλλογισμού διότι, ενώ ένας συλλογισμός μπορεί τυπικά να είναι έγκυρος, οι προκείμενες να μην ανταποκρίνονται στην αλήθεια και να δημιουργείται λογικό σφάλμα ή χάσμα. Τότε λέμε ότι ο συλλογισμός είναι **παραλογισμός**.

Αν ο παραλογισμός οφείλεται σε πρόθεση εξαπάτησης ή παραπλάνησης του δέκτη τότε λέμε ότι ο συλλογισμός είναι **σόφισμα**.

Αξιολόγηση παραγωγικού συλλογισμού:

Σε αυτούς τους συλλογισμούς οι προκείμενες πρέπει να είναι γενικά αποδεκτές αλήθειες και όχι γνώμες, να εκφράζουν εξακριβωμένα στοιχεία, επειδή ό,τι ισχύει για το σύνολο δεν ισχύει πάντα και για το μέρος- να λαμβάνονται υπόψη δηλαδή, οι εξαιρέσεις.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!